

Analytik: Ak by Rusi vypli ropu, čaká nás tankovanie na prídel a štvornásobné ceny

- CZ24 News | 27. března 2022

SLOVENSKO: Všetky vlády vrátane našej sa snažia eliminovať dopady na domácnosti a zraniteľných odberateľov. Všetko však neodtienia. Možno zariadenia nízke ceny elektriny a plynu a možno znížia dane na benzín a naftu, ale zdražovanie všetkých tovarov v obchodoch nezastavia, hovorí analytik Ján Pišta z poradenskej spoločnosti v energetike JPX.

Ako sa aktuálne vyvíja situácia na trhoch s energiami? Ako ceny komodít ovplyvňuje posilňujúci sa dolár?

Z pohľadu energií silnejší dolár predražuje hlavne ceny uhlia, ktoré sa obchoduje v dolároch, a zároveň vstupuje do cien elektriny. Ceny plynu tiež korelujú s cenami skvapalneného plynu LNG, ktorý sa tiež obchoduje v dolároch. Takže v normálnych časoch znamená silnejší dolár trochu vyššie ceny energií. Lenže teraz nežijeme normálne časy.

Ceny energií sú teraz pod silným vplyvom geopolitickej situácie na Ukrajine, od ktorej sa odvíjajú rôzne obavy a hrozby a tieto sa do cien energií dostávajú cez extrémne vysokú rizikovú prirážku. Tým hlavným rizikom je zníženie alebo úplné prerušenie dodávok plynu a ropy z Ruska. Už len takáto možnosť vystrelila pred dvomi týždňami ceny plynu aj ceny elektriny na historické rekordy. Táto hrozba sa zatiaľ nenaplnila, tak ceny rýchlo klesli. Ak by sa to však naozaj stalo, ceny by leteli ešte vyššie.

I nejmenší finanční příspěvek velice pomáhá! Děkujeme!

CHCI PŘÍSPĚT

Ako vysoko by mohli narásť, ak by sa to naozaj stalo?

Neviem. Na predstavu, ceny plynu sa ešte pred rokom pohybovali medzi 10 až 20 eurami za megawatthodinu. Pred dvomi týždňami jeho mesačné ceny na chvíľu vyleteli na 345 eur za megawatthodinu. Vyše desaťnásobne. Elektrina, ktorá pred rokom stála okolo 50 až 60 eur za megawatthodinu, pred dvomi týždňami vyletela na 675 eur za megawatthodinu. Ak by Gazprom zrazu zatvoril svoje kohútiky, tieto rekordy by určite padli. Kam až by ceny narástli, sa nedá vôbec odhadnúť.

Na globálnom komoditnom summite novín Financial Times zazneli obavy, že Európa čelí

vyhliadkam na nedostatok nafty, pretože jej toky z Ruska sa znižujú v dôsledku invázie na Ukrajinu. Súhlasíte? Aká vážna je situácia?

Podľa štatistiky portálu fuelseurope.eu Európa dováža celkovo asi 10 až 15 percent svojej spotreby nafty a benzínu. Rusko je v tomto významným partnerom. Podľa Argusu sa Rusko na európskom importe nafty a benzínov podieľa zhruba 50 až 60 percentami. Úplný ruský výpadok by teda spôsobil nepríjemnosti, nebolo by to však také kritické.

Iná situácia by nastala, ak by sa zastavili dodávky ruskej ropy do Európy. Viaceré rafinérie by prišli o svoju surovinu a po tom, čo by im došli aj strategické rezervy a nepodarilo sa nájsť náhradu v dostatočnom množstve, by poklesla aj produkcia nafty a benzínov. Ich nedostatok by potom vlády riešili asi tankovaním na prídel. Ceny palív by vyleteli na dvoj- až trojnásobok aktuálnych cien. Možno dokonca aj vyššie.

Nedávno sa objavila informácia, že dodávatelia neumožňujú neregulovaným zákazníkom, ako sú firmy či mestá, uzavrieť si dodávku elektriny či plynu za fixné ceny. Prečo? Čo to znamená?

Hlavným problémom, ktorému v súčasnosti čelia dodávatelia, je nemožnosť nakúpiť na veľkoobchodnom trhu elektrinu za fixnú cenu. Takmer nikto nepredáva. Môžu si síce kúpiť na burze EEX finančný futures, ale to nie je fyzická elektrina s fyzickou dodávkou. To je len finančný produkt, ktorý sa v momente jeho expirácie len finančne zúčtuje k stanovenej cene, takže dodávka neprebehne. Tieto produkty slúžia len na poistenie ceny v danom čase, prípadne na špekulácie.

Viacerí dodávatelia pre nemožnosť nakúpiť fyzickú elektrinu s fixnou cenou zastavili predaj koncovým zákazníkom za fixné ceny. Mnohí však ponúkajú predaj za spotové ceny. To sú denné ceny, ktoré sa tvoria deň pred dňom dodávky. Na každý deň, ba na každú hodinu môžu byť iné a nie sú predvídateľné. Ak niekto kúpi elektrinu za takéto spotové ceny, vôbec nevie, koľko za ňu nakoniec zaplatí. To je pre odberateľov veľké riziko.

Dá sa povedať, že elektrina na budúci rok je v Európe vypredaná? Ako je na tom zvyšok sveta?

Úplne vypredaná ešte asi nie je. Ale je málo spoločností, ktoré sú schopné a ochotné ju teraz predávať. Hoci ceny sú vysoké, čo by malo motivovať k predaju, veľké je kreditné riziko. Elektrinu síce predám za vysokú cenu, ale keď ten môj partner skracuje alebo nebude schopný za ňu platiť, môžem sa dostať do straty.

Elektrina sa nedá prevážať cez more ako iné komodity, takže na jednotlivých trhoch panujú lokálne pravidlá. Ale aj tie zohľadňujú, rovnako ako v Európe, ceny palív potrebných na jej výrobu. A uhlie a plyn sú obchodované globálne, takže ich nedostatok a vysoké ceny sa celkom určite prenášajú na všetkých liberalizovaných trhoch po celom svete aj do cien elektriny.

Aký je rozdiel medzi nakupovaním forwardov a na spotovom trhu?

Forward je elektrina na mesiac, kvartál alebo rok dopredu. Na burze, ale aj prostredníctvom bilaterálneho obchodu sa dá kúpiť takéto ročné, kvartálne alebo mesačné základné pásmo, alebo peak, teda špička. Základné pásmo, čo sa označuje aj ako baseload, je vlastne dodávka rovnakého množstva elektriny v každej hodine počas celého roka, kvartálu alebo mesiaca. Peak je zasa elektrina len medzi 8:00 až 20:00 a len v pondelok až piatok a tiež sa obchoduje na mesiac, kvartál alebo rok. Spotový trh je denný trh. Každý, kto potrebuje niečo kúpiť alebo predáť na nejakú hodinu budúceho dňa, tieto svoje požiadavky zadá do aukcie, ktorú na Slovensku organizuje OKTE, tieto ponuky sa na

každú hodinu spárujú ako v aukcii a vzíde z toho samostatná cena elektriny na každú hodinu nasledujúceho dňa. Toto sa označuje ako spotová cena alebo cena denného trhu, ktorá vznikla na spotovom trhu ako výsledok rovnováhy dopytu a ponuky na danú hodinu.

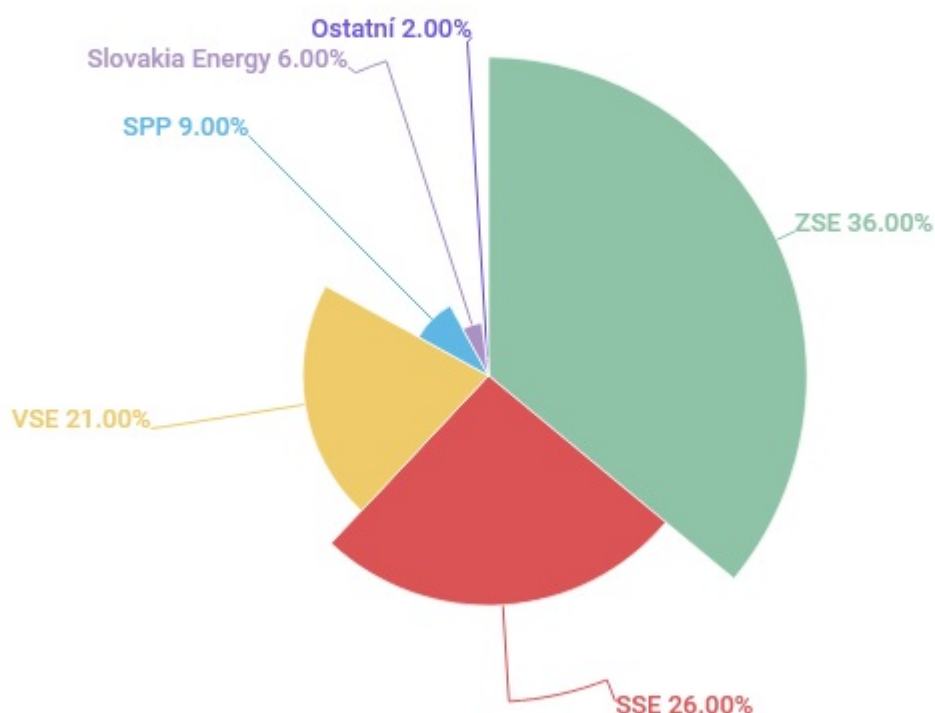
Čo sa tým mení pre dodávateľov? Hrozia krachy ako v prípade Slovakia Energy?

Trochu atypicky sa do problémov nedávno dostala spoločnosť A.En, ktorá podľa medializovaných informácií nie je schopná nahradiť dodávky, ktoré mala podľa jej slov zazmluvnené na Ukrajine a o ktoré pre vojnu prišla. V zmluve so ŽSR sa zaviazala dodať forwardovú elektrinu za fixnú cenu, za ktorú nakúpila forwardovú elektrinu na Ukrajine. Potiaľto bola dobre zabezpečená. Keďže však ukrajinské dodávky zrazu nie sú, musí túto elektrinu nakupovať na spotovom trhu. Táto elektrina je však oveľa drahšia, a tak generuje obrovskú stratu. Je možné, že túto stratu neunesie a skončí.

Slovakia Energy však nemala nakúpenú všetku elektrinu za forwardové ceny, ktorú za tieto ceny aj predala. Dúfala, že to, čo nenakúpila na forwardovom trhu, nakúpi lacnejšie na spotovom trhu. Spotové ceny bývali totiž často nižšie ako forwardové na príslušné obdobie. Bola to teda špekulácia. Predám za draho a dúfam, že neskôr kúpim za lacno a zarobím.

Ktoré firmy dodávajú elektrinu?

(Podiel dodávateľov na dodávke elektriny v domácnostiach v roku 2020)

Zdroj: ÚRSO

Ostatní dodávateľa na domácnostiam na slovenskom trhu:

A.En. Slovensko s.r.o.

BUSINESS COMMERCIAL FINANCE, s.r.o., v skratke BCF, s.r.o.

CONTE spol. s r.o.

ČEZ Slovensko, s.r.o.

ELGAS, s.r.o.

Energie2, a.s.

Energy Europe, SE

EP ENERGY TRADING, a.s., organizačná zložka

Greenlogy a.s.

MAGNA ENERGIA a.s.

Pow-en a.s.

RIGHT POWER, a.s.

Slovenské elektrárne - energetické služby, s.r.o.

Slovenský plynárenský priemysel, a.s.

TWINLOGY s. r. o.

UTYLIS s. r. o.

Možno sú ešte takíto dodávateľa, ktorí sa takto boria s vysokými spotovými cenami a dúfajú, že to dáko ustoja. Ak však spotové ceny neklesnú, pravdepodobne tiež skrachujú. Iná situácia je, keď to dodávateľ priamo predá zákazníkovi za spotovú cenu. Tu sa cenovému riziku nevystavuje, pretože to, čo takto predá, si za rovnakú cenu na spote aj kúpi. Takto neskrachuje. Zákazník sa však svoju cenu za elektrinu dozvie až vtedy, keď dostane faktúru, a to mu nemusí vyhovovať.

Čo to v praxi prináša pre odberateľov? Vezmime si napríklad organizáciu, ktorá si prenájma priestory vo väčšej budove alebo v areáli. Ako budú platiť za energie, môžu nejakým spôsobom ovplyvniť svoje ceny?

V súčasnej situácii veľa možností nemajú. Ak však majú nakúpenú elektrinu na tento rok, nemusia sa nikam ponáhľať. Budúci rok je ešte ďaleko a situácia sa môže všelijako zvrtnúť. Možno cez leto bude po vojne a ceny klesnú a stabilizujú sa. V prípade toho prenájmu však mierite asi na to, že nájomcovia sú v nevýhodnom postavení voči vlastníkovi budovy. Ten im jednoducho stanoví ceny, aké dostane od svojho dodávateľa a oni buď zaplatia, alebo odídu. Ak však majiteľ budovy fakturuje korektné trhové ceny, nemožno nič namietat. Dobrovoľne na seba stratu nikto brať nebude. Ak chce však na tom zbohatnúť, to fér nie je. A to sa dá overiť. Nájomcovia sa môžu napríklad pýtať majiteľa na to, akú cenu platí dodávateľovi, kto je jeho dodávateľ a snažiť sa overiť, či táto cena korešponduje s ich cenou. Ak im to nedá, vzbudzuje tým podozrenie, že si k svojej cene prihodil až príliš veľkú prirážku.

Ďalším prípadom je trenčianska likérka, ktorá mala uzatvorenú zmluvu na dodávku

elektriny na tento rok za pevnú cenu, aj tak však dodávateľ žiadal zvýšenie ceny o 60 %, resp. 100 eur na megawatthodinu. Inak kontrakt ukončí. Je to legálne? Čo môže robiť v takom prípade odberateľ?

Ak niekto otvára a mení počas plnenia zmluvy zmluvné podmienky, musí to mať v zmluve nejako ošetrované. Inak na to nemá právo. Ak tam však má klauzulu, podľa ktorej môže takto zvýšiť cenu a odberateľ to takto akceptoval a podpísal, má na to právo. A odberateľ to môže iba strpieť a platiť alebo vypovedať takúto zmluvu a ísť k inému dodávateľovi. Samozrejme, vždy záleží na súlade medzi tým, čo je v zmluve presne napísané, a tým, čo sa skutočne deje. Ak odberateľ preukáže, že dodávateľ nepostupoval presne podľa zmluvy, dokáže si zachovať pôvodné ceny. To by však musel asi ísť do právneho sporu.

Ako dlho môže taká situácia trvať? Aké môžu byť dopady?

Neviem. Neviem, ako dlho to môže trvať a ani neviem, aké môžu byť dopady. Vojskí analytici hovoria, že ruská armáda už dlhšie ako rádovo v týždňoch takúto operáciu neutiahne a ekonómovia zasa hovoria, že Rusko je tesne pred kolapsom. Všetci sme konfrontovaní s niečím, čo sme vo svojich životoch ešte nezažili. Situácia sa môže zvrtnúť netušeným smerom. Môžem iba povedať, že si veľmi želám, aby sa to všetko rýchlo skončilo a aby utrpenie, ktoré to prináša, bolo čo najmenšie.

Môže to mať nejakým spôsobom dopady aj na domácnosti, regulovaných odberateľov?

Všetky vlády vrátane našej sa snažia eliminovať dopady na domácnosti a zraniteľných odberateľov. Všetko však neodtienia. Možno zariadenia nízke ceny elektriny a plynu a možno znížia dane na benzín a naftu, ale zdražovanie všetkých tovarov v obchodoch nezastavia. Keď si však dáte do kontrastu našu nevôľu z drahšieho benzínu a potravín, ktoré si nakoniec aj tak kupíme, s tým, že niekto prišiel o všetko a bojí sa o holý život, o čom to je?

Čo sa ešte dá robiť?

Svet sa zmenil. Výzvou tejto doby je uskromniť sa vo svojich potrebách a rozdeliť sa s prebytkom. Je možné, že ak sa Rusko nezastaví a jeho agresia začne silnieť, budeme konfrontovaní aj s možnosťou úplne zastaviť odber ruského plynu a ropy, aby sme prestali financovať jeho armádu. To však spôsobí napríklad nižšiu teplotu v našich domoch, bytoch, obchodoch a kanceláriách, benzín a naftu na prídel a oveľa drahšiu elektrinu aj plyn. Zvládneme to len vtedy, ak budeme vedieť, že to má zmysel. Ak však budeme bezhlavo trvať na nízkych cenách a vykrikovať, aby s tým štát niečo urobil, bude nám len horšie.

Sú nejaké nástroje, akými by to mohol štát, regulátor, EÚ riešiť?

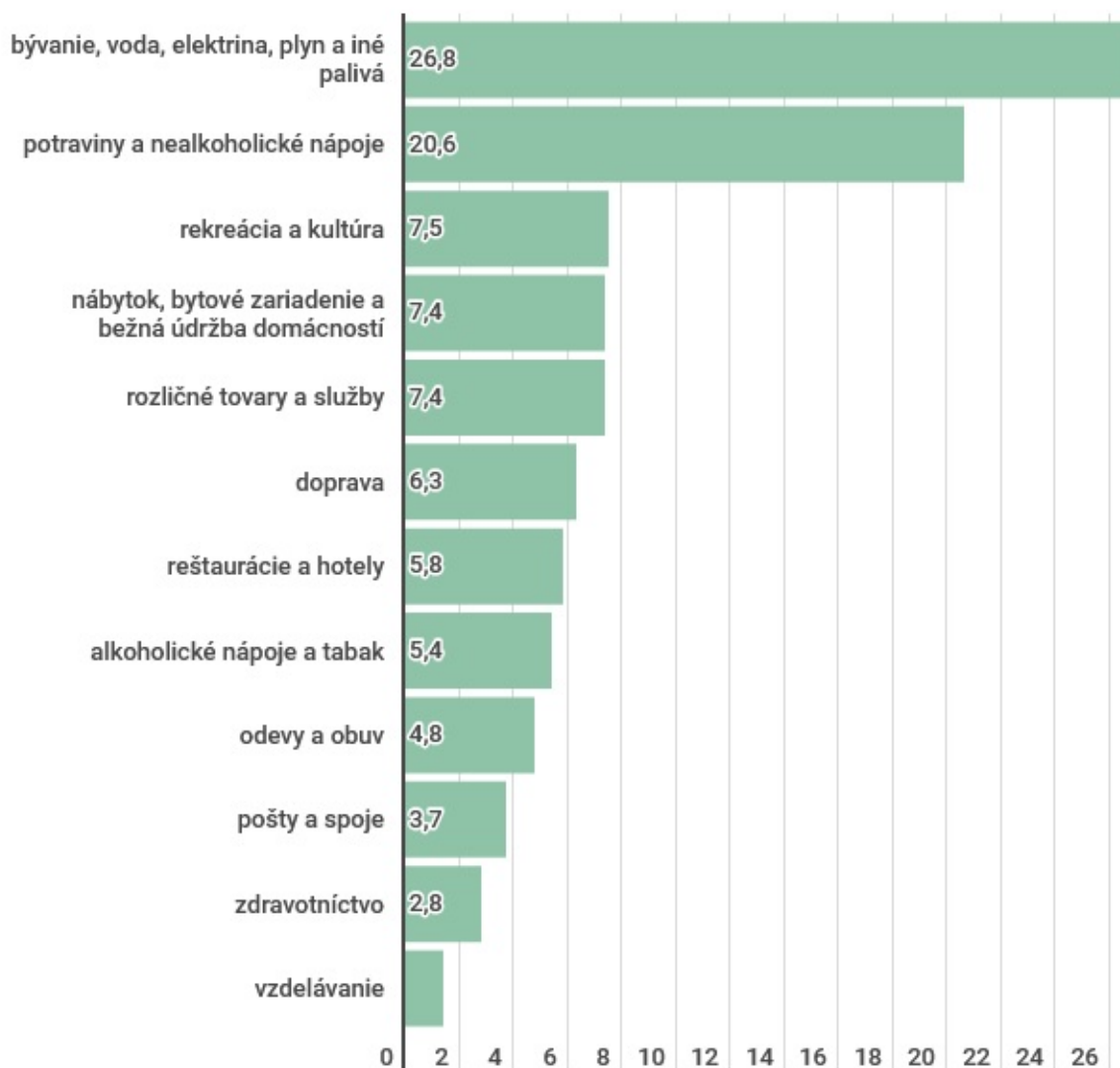
Dotácie a ďalšie zadlžovanie. Ale je toto riešenie? Alebo skôr rázny krok, ktorý by ukončil rusko-ukrajinskú vojnu. Aký, to neviem. Možno stopka ruskému plynu a rope. Možno odvaha na bezletovú zónu nad Ukrajinou. Alebo hľadanie iných riešení, ktoré možno nie sú také systémové, ale zaúčinkujú ihneď. Teraz sa musíme sústrediť predovšetkým na prítomný okamih. Hľadať to, čím nás oslovuje, a potom odpovedať na to oslovenie.

Tento týždeň zasadal europarlament aj komisia, napr. M. Šefčovič nedávno avizoval, že tohtotýždňový summit prichádza s dohodou o centralizovaných nákupoch zemného plynu. Je to podľa vás reálne?

Už len ohlásenie plánu naplniť európske zásobníky aspoň na 80 percent do 1. novembra vytlačilo ceny plynu o tretinu nahor. Toto je prvý efekt takýchto plánov. Centralizovaný nákup, to sa dobre rozpráva a počúva. Realizácia by však európskej byrokracii možno až zlomila krk. Veď si len

predstavte, čo spôsobila taká lokálna udalosť, ako garancia ceny pre zraniteľných odberateľov Slovenskými elektrárňami. Ešte nikto nevie, ako sa dodávatelia k tejto elektrine dostanú, ako sa to celé zorganizuje. A to je len Slovensko a celkom jednoduchá vec. Kto však bude zabezpečovať centrálny nákup? Za akú cenu? Kto a na akej báze sa k tomuto plynu potom dostane? Všetci dodávatelia? Iba vybraní?

Štruktúra výdavkov domácností na rok 2022

Zdroj: Štatistický úrad SR

Viete si predstaviť spôsob, ako by to fungovalo v praxi?

Iná vec by bola tvorba štátnych hmotných rezerv aj v plyne. Tak ako sa to robí v rope, môže to štát robiť aj v plyne. Môže za štátne peniaze nakúpiť kapacitu v zásobníkoch, za štátne peniaze nakúpiť plyn a vtlačiť ho tam. A ak bude zle, bude ho predávať dodávateľom. Treba si však uvedomiť, prečo sa to deje. Je tu ruská hrozba a vojna na Ukrajine. Toto je akútna situácia, ktorá si vyžaduje okamžité kroky. Nie päťročné plánovanie. Keď sa niekto topí, nebude vymýšľať a plánovať, ako postavíte okolo vody zábrany, aby tam nikto nespadol, jednoducho poňho skočíte.

Tvrdíte teda, že nemá zmysel venovať priveľa času dlhodobým stratégiám?

Nikto nevie, ako sa to celé skončí. Teraz prijmem nákladné dlhodobé opatrenia, ktorými akože vytvárame hrozby pre Rusko, ktoré ono, mimochodom, celkom ignoruje, no o pol roka tam môže namiesto Putina sedieť nový prezident porazeného Ruska, ktoré bude ochotné dodávať plyn, ropu, uhlie a všetko ostatné, aby malo dosť peňazí na vojnové reparácie a predišlo hladomoru

v ekonomicky zdevastovanej krajine a my už nebudeme nič od nich chcieť, pretože sme prijali svoje päťročné plány.

Vlastní u nás Gazprom zemný plyn v zásobníkoch? Je možné ho zoštatniť?

Podľa stránky gazpromexport.eu na Slovensku nemá žiadnu kapacitu. Najviac jej má v Nemecku a potom má ešte niečo v Holandsku, Rakúsku, Česku a Srbsku. S možným zoštatnením však Gazprom počítal. Preto ešte minulý rok vyčerpал z týchto svojich kapacít takmer všetok plyn a nový tam nenatlačil. Aj to bol, mimochodom, dôvod, prečo boli pred zimou európske zásobníky také prázdne. Takže vlastne nie je čo zoštatňovať.

Slovenskí europoslanci zdôrazňujú aj podporu zelených cieľov únie, prechodu na OZE. Do akej miery to vie pomôcť v súčasnej situácii?

Fotovoltaiky a veterné vrtule, ktoré už stoja, momentálne situácii trochu pomáhajú, a tie, čo sú v plánoch, akokoľvek intenzívnych a pekne nakreslených na papieri, žiadnu elektrinu teraz nevyrobia. Potrebujeme ju však teraz. Pri všetkej úcte k práci našich europoslancov aj všetkých ostatných, tieto plány sú pekná vec, ale chlieb sa láme teraz. Vojna, v ktorej už sme, hoci si to mnohí z nás ešte neuvedomujú, si vyžaduje okamžité úderné riešenia, nie plány na iks rokov dopredu. Takým úderným riešením by bolo úplné zastavenie odberu ruského plynu aj ropy. Viem, situácia by bola kritická, ale zvládnuteľná. Nad takýmito plánmi výstavby OZE, vďaka ktorým o pár rokov znížime odber ruského plynu, sa Putin iba pousmeje, ak sa nimi bude vôbec zaoberať.

Nehrozí skôr „pohotovostné“ vyššie využitie, návrat k fosílnym palivám - uhliu, či v prípade domácností spaľovanie dreva vo veľkom?

Presne to sa stane. Vlastne sa to už deje. Výroba elektriny z uhlia rastie, tepelné čerpadlá sú vypredané a všetci, ktorí majú doma nejakú piecku, sa už obzerajú po tom, kde by zohnali nejaké to polienko do nej. Ľudia sa správajú racionálne a ekonomicky. Tomu nikto nezabráni. Kým to však bude len preklenutie tejto krízovej doby, je to podľa mňa v poriadku. Horšie bude, ak sa z toho stane trvalé riešenie. To však bude výzvou doby, ktorá ešte len príde.

Správy o problémoch s dodávkami hlási aj ŽSR. Dodávateľ A.En vyhlásil, že sa ocitol v situácii, keď je pre „vyššiu moc“ nemožné plniť záväzky voči ŽSR. Nakúpili energie z Ukrajiny, no po vzniku ozbrojeného konfliktu na Ukrajine nebol ukrajinský partner ďalej schopný dohodnutý kontrakt plniť. Ako je možné takúto situáciu riešiť?

A.En sa môže iba súdiť s ukrajinským partnerom, rovnako sa železnice môžu súdiť s A.Enom. Nateraz dodávky elektriny kvôli vojne vypadli, ak sa však vojna skončí, dodávky sa môžu obnoviť. A.En to však môže položiť. Keď skrachuje, mal by nastúpiť dodávateľ poslednej inštancie. Mechanizmus existuje, pravidlá sú nastavené, otázkou však zostáva, kde tento dodávateľ nakúpi elektrinu. Ide totiž o jedného z najväčších slovenských odberateľov, ktoré odber vôbec nie je jednoduché nahradiť.

Jediným riešením v tejto situácii je, že cena za dodávku bude odvodená z aktuálnych cien, odporúčal by som dokonca, že zo spotových cien, hoci vyhláška to takto nedefinuje, a to až dovtedy, kým nebude obnovená dodávka z Ukrajiny, ak vôbec niekedy obnovená bude. ŽSR to musia strpieť. Vstúpili totiž do zmluvného vzťahu s dodávateľom, ktorý rozhodne nepatrí medzi najväčších slovenských dodávateľov, a pri takomto objeme elektriny sú veľkosť a stabilita dodávateľa minimálne také dôležité ako samotná cena.

Ide o ojedinelý prípad, či môže byť viac podnikov, ktoré sú ohrozené výpadkom dodávok

pre vojnu?

Neviem, či ešte niekto nakupoval elektrinu z Ukrajiny. Nepriamo sú však ohrození všetci dodávatelia. Nepoznám takého, ktorý by bol v súčasnosti v zisku. To neznamená, že takí nemôžu byť. Keď však generujete stratu a táto situácia pretrváva, skôr či neskôr dôjdete do stavu, keď túto stratu už neunesiete a skončíte. Preto si myslím, že kým sa situácia vráti do normálu, pár dodávateľov na trhu ešte skončí. Čím dlhšie to bude trvať, tým ich bude viac. Aj preto je dôležité urobiť všetko pre to, aby sa to skončilo čo najskôr. A to aj za cenu krátkej a veľmi bolestivej epizódy. Asi ako keď si máte strhnúť náplasť z kože. Všetci to poznáme. Rýchle šklbnutie síce zabolí viac, ale trvá oveľa kratšie.

Sledujte nás na Telegramu: t.me/cz24news

[ZDROJ](#)